(د ملنګ له کچکوله – د یو څو کلماتو بهیر)

سلسله - ګڼه: 001001001

# د قرآن کريم د تدبر او عملي ژند داحياء منشور

## (د الهي کلام په رڼا کې د امت فکري بيداري او اصلاح)

ليکونکی: طالب العلم – م. ح. ع

ايميل: dequrantadburpashto@protonmail.com

تویټر: تدبر پښتو @PsTdbr32975

فيسبوک: تدبر پښتو /https://www.facebook.com/share/1BVNT3H6Qy

ټليګرام: تدبر پښتو t.me/pashtotadbur

# سریزه

## (د ملنګ له کچکوله – د يو څو کلماتو بهير)

دا ليکنه نه مقدمه لري، نه پايله، نه ادعا لري او نه ادعايي لوری. دا د ملنګ د کچکول هومره صادق، ساده، او بې‌تکلفه بهير دی، چې هر څه پکې شته، خو د هيڅ شي دعوه نه لري.

کچکول، چې د ملنګ هست او نيست پکې نغښتی وي، نه د بازار جنس دی، نه د درباريو سوغات. دا د کوڅو، دروازو، دربارو، مدرسو، او د خلکو د زړه له کنجونو راټول شوی رزق دی. دلته شونې ده چې يو زرګري ګاڼه هم وي، او د يو سړک د ماشوم کاڼی هم. خو د ملنګ د کچکول ارزښت په همدې ګډوډۍ کې دی – چې له بې‌نظمۍ نه معنا جوړه کړې، له سوال نه مال جوړ کړی، او له خاموشۍ نه فرياد.

دغه بهير هم د همدې کچکول يو ډول دی. دا کلمات د ليکوال ابتکار نه، بلکې د علماوو، مفکرينو، او د هغوی د ژوند د اوږدو شبګيريو رڼاګانې دي؛ دا د هغو استادانو د فکر غږ دی، چې ليکوال ورته د سوال لاس نيولی، او بيا يې دا ګاڼې ستاسو د ذهن او زړه پر لمنو ورول غواړي.

هره قطعه، هره جمله، هره خبره ـــ لکه د کچکول يوه ټوټه، يوه تحفه، يوه اشاره ده. ځينې خبرې به درته غږ وکړي، ځينې به چپ وي؛ ځينې به تا وزنګوي، او ځينې به درسره غلي کښيني. خو دا يقين وساته چې دا هره يوه د زړه له درده او د فکر له ژورې ريښې راوتې ده.

موږ له الله تعالی نه دا غوښتنه (دعا) کوو، چې دا کچکولي کلمات ستاسو د فکر پر مځکه د برکت باران شي، ستاسو د زړه د تشو خونو لپاره يو نسيم شي، او ستاسو د روح د ستړيا لپاره يو تکيه شي.

که څه هم بې نظمه، تکراري ښکاري، خو شايد د يوه لوړ نظم تفسير وي. که څه هم سوال ښکاري، خو شايد د معرفت غنا پکې نغښتې وي. او که څه هم د ملنګ له کچکوله راوتي، خو شايد ستا د فکر د تخت زينت شي.

### ...او آخر کې،

په دې اوږده او شفافه مقدمه کې، موږ تاسې ته دا هم وايو چې زموږ د دې کچکولي بهير **لومړی سوغات به د يوه قرآني آيت څېړنه وي.** دا به د وحي، عقل ، فطرت، او انسان د ادراک پر بنسټونو رڼا اچوي، او د ژور فکر، د زړه درزا، او د روح غږ ته به غوږ نيسي.

له الله تعالی څخه دا غوښتنه (دعا) کوو چې دا پيل ـ **"نعم البداية"** ـ وګرځي، د علم، بصيرت، او هدايت پر لور د يو مبارک سفر پيل شي.
د ملنګ له کچکوله دا لومړۍ تحفه، ستاسو له زړه سره د دوستۍ لاس درکولو طمعه لري.

## د قرآن کریم د آیتونو پر دې تدبر یوه ضروري یادونه

ګرانه لوستونکیه: دا چې د قرآن کریم ترجمه نورو ژبو ته، که مستحیله نوې، نو ډېره سخته کار خو حتما دی، نو ځکه علماء کرام ترجمو ته د (ترجمة معاني القرآن) نوم ورکوي، بناءً زه دلته د قرآن کریم د آیتونو د تر جمې او تفسیر په لټه کې نه یم، ځکه دا خبره زما د علم او طاقت څخه اوچته ده، زه فقط د قرآن کریم د آیت لوستلو پر وخت چې کوم فکر زما ذهن ته راځي هغه لیکم، که زما دا خاطرې له حق سره برابرې راخیږي، نو الحمد لله دا زما د رب انعام دی، چې زه یې شاکر یم، او که نه دا د شیطان القاء ده چې زه بیا له الله تعالی نه د مغفرت غوښتونکی یم، او شریعت له هغه نه مبرا دی

که ته غواړې د قرآن کریم ژورې او مستندې معناوې او تفسیرونه زده کړې، لله الحمد دعلماء کرامو معتمدو ترجمو او تفسیرونو ته نن ورځ لاس رسی اسان دی، نو د علماء کرامو مستندو تفسیرونو او ترجمو ته مراجعه وکړه. هلته به خپله فکري تنده په پر امنه توګه ماته کړې.

په درناوي / لیکوال

## لوستونکو ته یادونه

## محترمه: السلام علیکم ورحمة الله تعالی و برکاته

**لغوي بحث** پر آیة کریمه باندې، چې باید لومړی مې ذکر کړی وای، د عامو لوستونکو حالت ته پر کتو مې آخر ته نقل کړی، که ته له علمي اصطلاحاتو سره آشنایي لرې، نو مهر باني وکړه لومړی هغه بحث په آخر د صفحاتو کې وګوره، بیا بیرته د سر صفحاتو، د تر جمې او تفسیر برخې ته راشه.

**په در ناوي**

# بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ربّ العالمين، وأشهد أن لا إله إلّا الله وحده لا شريك له، وأشهد أنّ محمّدا عبده ورسوله، صلّى الله عليه وعلى آله وصحبه وسلّم تسليما كثيرا.

أمّا بعد ..

فإنّ أحسن الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمّد صلى الله عليه وسلم، وشرّ الأمور محدثاتها، وكلّ محدثة بدعة، وكلّ بدعة ضلالة، وكلّ ضلالة في النّار.

**ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ (1) ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ (2) مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ (3)** *(سورة الفاتحة)*

📖 **د آیتونو ترجمه:**

"ټول ستاینه، شکر او ثنا یوازې د الله لپاره ده، هغه رب (تربیت کوونکی، پالونکی، نظام ورکوونکی) د ټولو عالَمانو (مخلوقاتو) دی،
رحمان (په مطلقه توګه مهربان)، رحیم (په دوامداره توګه مهربان)، د جزا او حساب د ورځې حاکم او مالک دی".

🌿 **د معنا وضاحت:**

1. **«الحمد»:**
یعني هر ډول ستاینې، شکر، پوره صفت چې له مینې، اخلاص، عظمت پېژندنې او عاجزۍ سره وي، یوازې د الله لپاره دی.
فرق یې له «شکر» سره دا دی چې شکر د نعمت په بدل کې کېږي، خو حمد د ذات او صفاتو لپاره هم کېږي.

**یادونه:** عربي ژبه کې دري کلمات نږدې سره استعمالیږي

**شکر:** مننه د نعمت په مقابل کې ادا کېږي. یعني کله چې یو څوک یو نعمت ترلاسه کړي، هغه د ورکوونکي شکر ادا کوي، کیدی شي پر حقه وي او کیدی شي پر ناحقه وي.

**مثال:** یو شخص له حرام مال څخه چاته څه ور کړي، یا په حرام ځای کې چاته وظیفه پیداکړي او دی یې مننه وکړي.

**مدح:** مدح یوازې د چا صفت کول دي، که مستحق وي که نه.

**مثال:** یو شاعر د ځورواکانو صفت د یوه خاص هدف لپاره کوي، نه یې هغه مستحق وي او نه یې دی له مینې کوي.

**حمد:** یوازې هغه چاته خاصه ستاینه ده چې مستحق وي او له میني، محبت او احترام سره مل وي، نو له همدې امله "الحمد "یوازې الله ته ځانګړې دی.

"الحمد لله " یو جامع مفهوم لري، چې د مننې (شکر)، ستاینې (ثناء)، او اعتراف ماناوې پکې شاملې دي.

"الحمد لله " د ټولو ستاینو او شکر بنیاد دی، ځکه چې الله د هر شي خالق، ساتونکی او منعم دی.

1 - د عربي ژبې له نظره، "الحمد "د ثبات، دوام، او تکریم مانا لري، برعکس د "مدح "چې یوازې موقتي ثناء ته کاریږي.
2 - "حمد "د "ثناء "او "مدح "څخه لوړ دی، ځکه چې ثناء یوازې ستاینه ده، مګر حمد هم ستاینه ده، هم شکر، او هم شعوري اعتراف.
3 - "الحمد "معرفه دی، یعنې ټوله ستاینه الله ته ځانګړې ده، بل څوک پکې شریک نه شي کېدای، ځکه بل داسې ذات وجود نه لري چې ذات، صفات او ټول افعال یې کمال ته رسیدلي وي.
4 - "الحمد "د دوام، حقیقت، او ثابتې ستاینې مفهوم لري.
5 - د "الحمد "اصطلاح د عقلي، فطري، او نقلي دلایلو له مخې د الله ستاینه ثابتوي.

2. «لله»:
دا "لام" د اختصاص او استحقاق لپاره ده، یعنې ټول حمدونه یوازې هغه ته ځانګړي دي، نه بل چاته.
نه پادشاه، نه مال، نه علم، نه زور، بلکې هر څه چې دی، د الله ملک دی.

**د "لله "تحلیل**

1. "لله " لام د اختصاص لپاره راغلی، چې دا مانا لري: حمد یوازې د الله دی، او هیڅ بنده، فرښته، یا مخلوق پکې نه شي شریک کېدای.
2. که موږ "لله "په کلامي او فلسفي نظر وګورو، دا ښيي چې:
   1. ټول کمالات د الله دي.
   2. ټولې ښېګڼې د الله دي.
   3. ټول وجود د الله مخلوق دی.

فلسفي پایله:

که هر څه د الله دي، نو دا يعني انسان بايد خپل هدف د الله سره وتړي، او که هدف له الله څخه لرې شي، نو انسان به بېمفهومه ژوند ولري.

3. **«ربّ العالمين»:**

رب يعني «مربّي» — روزوونکی، اصلاحوونکی، پالونکی، هغه څوک چې وجود ته يې راوستي، او تر کماله يې رسول غواړي.

*العالَمين* جمع دی د «عالم»، او دا هر موجود ته وايي چې د خالق پر وجود دلالت کوي: انسان، فرښته، جن، نبات، حيوان...

دا مفهوم، د الهي ربوبيت عامتيا ښيي: الله د ټولو مخلوقاتو رب دی، نه يوازې د مسلمانانو.

پايله: د "الحمد لله رب العالمين "د فلسفي نتيجې

(۱) هستي د نظم تابع ده، او دا نظم د الله د ربوبيت ثبوت دی.

(۲) که شکر فرض وي، نو د الهي معرفت ترلاسه کول هم فرض دي.

(۳) که عالمونه د الله تابع وي، نو انسان ته لازم ده چې د الله عبادت وکړي.

(۴) که د حمد يوازينی مستحق الله وي، نو ټول فضايل، خيرات، او کمالات بايد د هغه طرف ته متوجه شي.

(۵) که عقل، نقل، فلسفه، او علم سره يو ځای کړو، نو موږ ته معلومېږي چې "الحمد لله رب العالمين "د ټول کاينات لوی حقيقت دی.

**د "الحمد لله رب العالمين "د اخلاقي فلسفي تحليل**

که "الحمد لله "د اخلاقو بنسټ شي، نو ټولنه څنګه کېږي؟

که هر څوک د الله شکر وباسي، حسد، کينه، بخل، او غرور ختمېږي.

**د ټولنې عادلانه سيستم داسې جوړېږي:**

د حمد فلسفه: انسان پوهېږي چې هر څه د الله له لوري دي، نو ظلم نه کوي.

د تقوی فلسفه: چاته ضرر نه رسوي، ځکه پوهېږي چې حقيقي قاضي الله دی.

د انصاف فلسفه: خلک د الله رضا غواړي، نه د شخصي ګټې.

آيا "الحمد "د عدل سره تړاو لري؟

1. که انسان "الحمد لله "ونه وايي، نو مغرور کيږي.
2. که "الحمد لله "ومني، نو پوهيږي چې هر څه د الله فضل دی، نو خپلواکي له حد نه نهتيريږي.

**حمد د انساني اخلاقو، عدالت، او ټولنيز ثبات اساس دی.**

د "الحمد لله رب العالمين "د ذهني، روحي، او وجودي تحليل ژوروالی

(١) که "الحمد لله "یو شخص تکرار کړي، نو د هغه په ذهن کې څه بدلون راځي؟

عصبي علوم ښيي چې که يو شخص مثبت جملې (لکه "الحمد لله") تکرار کړي، نو:

1. د استرس هورمونونه کميږي.
2. د مثبتې انرژۍ احساس پيدا کيږي.
3. انسان ته ذهني سکون ورکوي.

(٢) که "الحمد "د بدن، ذهن، او روح تر منځ تعادل رامنځته کړي، نو دا څه معنا لري؟

دا يعني چې الله يو فطري توازن ايښی دی، او "الحمد لله "د دې توازن فعالولو کلي ده.

د الحمد د سايکولوژيکي اغېزې

1. "الحمد لله "تکرار کول د انسان ذهني سکون زياتوي.
2. ساينس ثابتوي چې شکر ګټور هورمونونه توليدوي، لکه ډوپامين او سيروټونين.

د مثبت تفکر اغېز

علمي څېړنې وايي، که انسان "الحمد لله "تکرار کړي، نو:

1. ذهني سکون زياتيږي.
2. منفي افکار کميږي.
3. جسماني روغتيا ښه کيږي.

**د "الحمد لله رب العالمين "د هستی، کایناتو، او ساینس تحلیل ژوروالی**

آیا هستي د حمد مستحقه ده؟ که نه؟

3. که هستي بېنظمه وای، نو نه مو شوای کولای چي "الحمد "وو‌ایو، ځکه چي هر څه به تصادفي وای.
4. مګر که هستي منظم قانون لري، نو دا د "رب العالمين "ثبوت دی.
5. که هستي د الله تقدير ته اړتيا لري، نو دا يعني چي حمد فرض دی.

د فزيکي قوانينو تطبيق

1. د انټروپي قانون: که هستي بې سره پرېښودل شوې وای، نو بايد ټول نظم خراب وای، مګر که نظم شته، نو دا د رب العالمين وجود ثابتوي.
2. د جاذبې قانون: که د جاذبې تناسب بدل وای، ژوند ناشونی کېده. دا د الهي تدبير ثبوت دی.

**که څوک د "الحمد "معنا درک کړي، نو پوهېږي چي:**

1. دی هيڅ نه دی، او الله هر څه دی.
2. دی د الله رحمت ته محتاج دی، او الله غني دی.

**نهايي پايله: د "الحمد لله رب العالمين "د فلسفي نهايي حقيقت**

١. هستي تصادفي نه ده، بلکي د الله د حکمت لاندي ده.
٢. حمد يوازې ژبه نه، بلکي د انساني فکر، اخلاق، او روح حقيقت دی.
٣. "رب العالمين "د انساني ژوند د پرمختګ، عدل، او معرفت اساسي عنصر دی.
٤. که هستي هدف لري، نو دا هدف د الله معرفت او عبادت دی.

اللهم اجعلنا من الحامدين، وأرنا الحق حقا، وأدخلنا في صراطك المستقيم. آمين!

4. **«الرحمن الرحيم»:**
د دواړو نومونو تکرار رحمت مطلقه او ځانګړتيا ښيي:
   - *الرحمن*: د ټولو مخلوقاتو لپاره عام رحمت.
   - *الرحيم*: د مومنان لپاره دوامداره خاص رحمت.
   د دواړو يوځای ذکر د الهي عدل او رحمت تر منځ توازن راښيي.

5. **«مالك يوم الدين»:**
«الدين» يعني جزا، حساب، انصاف، عدالت.
«مالك» د مطلق واک او حاکميت ثرګندونه کوي.

يعني هغه ورځ به يوازې الله حکم کوي، نه زورور، نه ظالم، نه شتمن؛ بلکې «العدل الخالص».

🌞 **د ژوند سره ربط:**

| مفکوره | د ژوند عملي ربط |
|---|---|
| **الحمد لله** | د هر حالت شکر: نېکمرغي وي که ستونزه، دواړه د الله تدبير دي. دا د «رضا» بنسټ دی. |
| **ربّ العالمين** | د انسان خپلواکي، غرور، او د ځان بسيا فکر ختموي. ټول کائنات د يو نظام تابع دی. |
| **الرحمن الرحيم** | د الهي رحمت تصور د انسان په اخلاقو کې مهرباني راولي: که خدای رحيم دی، بنده هم بايد مهربان وي. |
| **مالك يوم الدين** | د حساب د ورځې باور انسان ته مسئوليت، عدل، او تقوا ورښيي. هر عمل حساب لري. |

💡 **د فکري بصيرت پراختيا:**

1. دا درې آيتونه د **توحيد درې اړخونه** رانغاړي:
   - توحيد الألوهية (الحمد لله)
   - توحيد الأسماء والصفات (الرحمن الرحيم)
   - توحيد الربوبية (ربّ العالمين)
   - او د جزا باور (مالك يوم الدين) د توحيد اخلاقي نتيجه ده.
2. دا د **اسلامي نړۍ بينۍ بنسټي فلسفه** تشکيلوي:
   - ژوند تصادفي نه دی، رب لري.
   - هر نظام رب لري، بې پروا نه دی.
   - عدالت مؤجل نه دی، يو ورځ حساب کېږي.
   - مهرباني د قدرت تر څنګ د خالق کمالي صفت دی، نه ضعف.

3. دا آیتونه د انسان **هویت** ټاکي:

- انسان عبد دی نه رب.
- مسئول دی نه آزاد له حسابه.
- د الهي رحمت تمه لري نه د مخلوق رضا.

**❶د تدبر بنسټ: د الهي نظام درې رُکنه نړۍ بیني**

| آیت | محور | الهي تصور | انساني تقاضا |
|---|---|---|---|
| ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ | توحید الوهیت | الله د هر حمد او شکر مستحق دی | بنده خپل هر کمال او بریا الله ته منسوبوي |
| رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ | توحید الربوبیّة | الله د هر موجود رب، منظم، او پالونکی دی | بنده ځان د هغه نظام ته تابع کوي |
| ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ | توحید الاسماء والصفات | الله د مطلق او دایمي رحمت سرچینه ده | بنده رحمت او مهرباني خپل خوی ګرځوي |
| مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ | توحید الحاکمیه | الله د حساب، عدالت، او جزا مطلق واکمن دی | بنده ځان مسؤل ګڼي او هر عمل د حساب په نظر کې نیولو سره کوي |

📍 دا ځلور مفاهیم د شریعت، اخلاق، او تمدن بنسټ جوړوي:
توحید ← عبودیت ← اخلاص ← مسئولیت.

**❷د اصول فقه تمرین: د آیتونو فقهي استنباط**

| فقهي اصل | د آیت تطبیق | استنباطي نتیجه |
|---|---|---|
| **الأمر بالعبادة الخالصة** | «الحمد لله» د ستاینې عمومیت د عبادت نیت ته اشاره کوي | عبادت باید خالص د الله لپاره وي، شرک لغوه دی |

| فقهي اصل | د آيت تطبيق | استنباطي نتيجه |
|---|---|---|
| تحقيق المناط العام | «ربّ العالمين» د ټولو مخلوقاتو پالنه ښيي | د الهي قانون عموميت: شريعت د انسان او نظام دواړو لپاره دی |
| دلالة الاقتضاء | «الرحمن الرحيم» د رحمت شتون اقتضا کوي چې شريعت د رحمت د تحقق لپاره نازل شوی | احکام الهي د سختۍ لپاره نه، بلکې د رحمت او اصلاح لپاره دي |
| دلالة الالتزام | «مالك يوم الدين» د حساب ورځې واک ښيي، لازمه معنا دا ده چې عدل الهي حتمي دی | شريعت د عدل د تامين لپاره عملي نظام لري |

**❸د شريعت مقاصد (مقاصد الشريعة)**

| مقصد | د آيت سره تړاو | فقهي نتيجه |
|---|---|---|
| حفظ الدين | الحمد لله ⟵ عبادت، توحيد | د عقيدې صفاوالی د ټول شريعت روح دی |
| حفظ النفس | الرحمن الرحيم ⟵ رحمت او مهرباني | د انسان کرامت او رحمت د نفس د حفاظت اصل دی |
| حفظ العقل | ربّ العالمين ⟵ نظم او تربيت | د علم، تفکر، او فکري پاکوالي امر کوي |
| حفظ المال | مالك يوم الدين ⟵ حساب | د اقتصادي عدل او حساب غوښتنه کوي |
| حفظ العدل والكرامة | يوم الدين ⟵ جزا او انصاف | ټول نظام بايد د عدل پر بنسټ وي، نه د زور پر بنسټ |

### د عملي استنباط تمرين ❹

| آيت | فقهي حکم يا تربيتي قاعده | عملي مثال |
|---|---|---|
| الحمد لله | شکر واجب دی د زړه، ژبې، او عمل له لارې | د هر کار پيل د حمد او شکر سره |
| ربّ العالمين | پالنه او اصلاح الهي صفت دی، بنده بايد دا خوی خپل کړي | د اولاد، شاګرد، يا رعيت پالنه د انصاف او نرموالي سره |
| الرحمن الرحيم | رحمت د شريعت روح دی، ظلم او قساوت مخالف دي | د دعوت او تعليم طريقه بايد نرمه او مهربانه وي |
| مالك يوم الدين | د مسئوليت او حساب اصل دی | د حکومت، اداري، او فردي کارونو حساب ورکوونکی نظام جوړول |

### ❺د تدبر روحي بصيرت

1. دا آيتونه انسان ته يادونه کوي چې:
   - هر څه د الله ملک دي؛ ستا قدرت، عقل، او نعمتونه امانت دي.
   - د هر عمل حساب شته؛ نو وجدان بايد ژوندی وي.
   - رحمت، عدالت، او مسئوليت يو مثلث جوړوي.
2. **د عبوديت حقيقت:**
   عبادت يوازې رکوع او سجده نه ده، بلکې د الهي اخلاقو انعکاس په ژوند کې.
   کله چې بنده مهربان، عادل، او مسئول شي، نو "توحيد" عملي کيږي.
3. **د عدل الهي تصور:**
   د "مالك يوم الدين" باور د هر ظلم مخه نيسي. دا باور سياسي، اقتصادي، او اخلاقي توازن راولي.

### 🧭لنډه فکري خلاصه

**توحيد + رحمت + عدل = د اسلامي شريعت درې ستنې.**

دا درې آيتونه انسان ته وايي:

- له الله سره ستا اړیکه: حمد، محبت، اطاعت
- له مخلوق سره ستا چلند: رحمت، مهرباني، عدل
- له ځان سره ستا چلند: مسئولیت، شکر، اخلاص

**د دعوت، مدرسي، اداري، او ټولنې لپاره تطبيقي ماډلونه**

**١. د آيتونو مرکزي پيغام**

| آيت | الهي محور | عملي معنا |
|---|---|---|
| **الْحَمْدُ لِلَّهِ** | توحید او شکر | د هر کار منبع الله دی، نه مخلوق |
| **رَبِّ الْعَالَمِينَ** | تربیه او نظام | د ربوبیت مانا: علم، عدل، تدبیر |
| **الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** | رحمت او خدمت | د قدرت اصل رحمت دی، نه ظلم |
| **مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ** | مسؤلیت او عدالت | ټول حساب د الله مخې ته دی، نه د دنیا قدرتونو |

**٢. د مسلمانانو د واقعیت تشخیص (واقعي تدبر)**

| ميدان | موجود حالت | د آيت غوښتنه | د عمل لوری |
|---|---|---|---|
| **د دولت فلسفه** | واک د زور او قوم پر بنسټ | "ربّ العالمين" = د عدل او خدمت نظام | د الهي ربوبيت مفکوره په اداره کې |
| **د تعليم نظام** | محدود نصاب، جزئي تربيه | "الرّحمن" = علم د رحمت او اصلاح لپاره | د علم – تزکيي – تمدن يوځای نصاب |
| **د دعوت لوری** | منقطع، دفاعي بڼه | "الْحَمْدُ لِلَّهِ" = دعوت د توحيد محور | د دعوت نوي انځور: عقيده، عقل، عمل |

| ميدان | موجود حالت | د آيت غوښتنه | د عمل لورى |
|---|---|---|---|
| **د ټولنې اخلاق** | بې‌اعتمادي، تش شعار | "مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ" = د مسؤليت احساس | د وجدان او حساب فرهنګ جوړول |
| **د ادارو چلند** | ظلم، فساد، تعصب | "الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" = رحمت‌محور اداره | د عدالت او رحمت د اخلاقو ترويج |

### 🌿 ۳. د دعوت لپاره تطبيقي ماډلونه

| دعوتي محور | آيت سره تړاو | عملي مثال |
|---|---|---|
| **دعوتِ توحيد** | "الْحَمْدُ لِلَّهِ" | د خلکو فکري آزادول له بتانو، نظامونو، او مخلوقي بندګۍ |
| **دعوتِ تربيه** | "رَبِّ الْعَالَمِينَ" | د زده‌کوونکو روزنه د فکر، ايمان، او اخلاقو يوځای کول |
| **دعوتِ رحمت** | "الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" | د امت يووالی، د اختلاف زغمل، د علم او خدمت تر منځ توازن |
| **دعوتِ مسؤليت** | "مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ" | د دعوتګرو محاسبه، صداقت، د اخرت شعور |

### 🌿 ۴. د تعليم لپاره تطبيقي ماډل

| برخه | د رباني الهام پربنسټ بدلون | تطبيقي ګامونه |
|---|---|---|
| **نصاب** | له فقهي نه تر تمدن، له نحو نه تر تدبر | د علومو يووالي (قرآن کريم + عقل + واقع) |
| **تربيه** | د ربوبيت مفهوم = د شاګرد ټول اړخونه وده کوي | اخلاقي، اجتماعي، فکري، روحاني تمرينات |

| برخه | د رباني الهام پربنسټ بدلون | تطبيقي ګامونه |
|---|---|---|
| استاذ | د "الرّحمن الرحيم" مجسمه | علم د محبت، نه د تکبر له لارې ورکول |
| محيط | د "الحمد لله" شکر فضا | د شکر، صفاء، او صدق فرهنګ جوړول |

🌿 ۵ .د ادارو لپاره تطبيقي ماډل

| اداره | قرآن کريمي اصل | تطبيقي عمل |
|---|---|---|
| د عدل اداره | "رَبِّ الْعَالَمِينَ" | هر کار د عدالت له اصل سره اندازه کول |
| د خدماتو اداره | "الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" | د خلکو خدمت د عبادت په نيت کول |
| مالي اداره | "مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ" | حسابداري، شفافيت، د امانت اصل |
| تعليمي اداره | "الْحَمْدُ لِلَّهِ" | علم د الله لپاره، نه د دنيا لپاره |

🌿 ۶ .د ټولنې لپاره تطبيقي ماډل

| ټولنيز ميدان | د آيت تدبري معنا | عملي حل |
|---|---|---|
| اخلاق | "الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" = نرمي، عفو | د اخلاقي روزنې کمپاينونه |
| اقتصاد | "مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ" = مسؤليت | د حلال روزي فرهنګ، د سود نه خلاصي |
| سياست | "رَبِّ الْعَالَمِينَ" = تدبير بالعدل | د شورايي نظام تقويه |

| تولنيز ميدان | د آيت تدبري معنا | عملي حل |
|---|---|---|
| **کلتور** | "الْحَمْدُ لِلَّهِ" = د الهي جمال احساس | اسلامي هنر، ادب، او ژبه ژوندي کول |
| **تعليم** | "ربّ العالمين" = تربيت جامع | دقرآن کريم په محور نصاب، فکر او فطرت يو ځای کول |

**٧ .د مسلمانانو د دعوتي تحول لپاره درې مرحلې**

| مرحله | هدف | عملي کاروونه |
|---|---|---|
| **١ .فکري بيداري** | د توحيد او مسؤليت فهم | حلقات، تدريسي نصاب، د قرآن کريم تدبري کورسونه |
| **٢ .دعوتي سازمان** | علم + اخلاق + تنظيم | دعوتي شوراګانې، د علماو يووالی |
| **٣ .تمدني احيا** | د شريعت نظام + رحمت تمدن | عدل، خدمت، علم، او هنر يو ځای کول |

**٨ .د آيتونو روحي ربط د ملت له حالت سره**

- *اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ* —د فکري استعمار درمل
- *رَبِّ الْعَالَمِينَ* —د نظام جوړونې بنسټ
- *الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* —د سختۍ پر ځای د رحمت تمدن
- *مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ* —د حساب او مسؤليت فلسفه

په بل عبارت:

**که اسلامي امت دا څلور آيتونه په ژوند کې تطبيق کړي، نو د ټولو بحرانونو محور به بدل شي — له واکغوښتنې نه تر عدالت، له تفرقې نه تر وحدت، له تش شعار نه تر عملي اخلاق.**

### 🌿 ۹ .عملي تطبيقي پلان د دعوتګرو لپاره (د مسلمانانو شرايطو سره مناسب)

| موده | عمل | وسيله | موخه |
|---|---|---|---|
| هره اوونۍ | يو آيت تدبر او بحث | د حلقې غونډه | فکري بيداري |
| هره مياشت | د يو عمل تطبيق | دعوتي دفتر | عملي تحول |
| هر کال | د يو پروژې نتيجه ارزونه | شورا | دوام او احسان |

**نتيجه:**

دا درې آيتونه که د مسلمانانو په فکر، اداره، دعوت، او مدرسه کي داخل شي،
نو دا ملت به له "دين شعار" څخه "دين شعور" ته،
له "جهاد دفاع" څخه "تمدن بناء" ته،
او له "ظلمت تاريخ" څخه "نور بشريت" ته داخل شي، إن شاء الله.

# د آيتونو ژبنى بصيرت، دقيق فهم، او د اعجاز درک

## ◆ ۱ .لغوي تحليل

| کلمه | لغوي اصل | معنا | ژبني اشاري |
|---|---|---|---|
| الحمد | من «ح م د» | ستاينه، ثنا، په زړه او ژبې له مينې، اخلاص او رضا سره د چا ښه يادول | «شکر» تنها له نعمت سره تړلی دی، خو «حمد» د ذات او صفاتو ستاينه هم ده. |

| کلمه | لغوي اصل | معنا | ژبني اشارې |
|---|---|---|---|
| لله | «لِـ» د استحقاق او اختصاص لپاره، «الله» معبود برحق | ټولې ستاينې يوازې د الله لپاره دي | د توحيد بنسټي اعلان |
| ربّ | من «ر ب ب» | پالونکی، روزونکی، مدبّر، مالک | د وجود، رزق او تربيت نظام ته اشاره |
| العالمين | «ع ل م» (نښه، معلوم شی) | ټول مخلوقات، ټول عوالم (انسان، جنّ، ملائکه...) | د الله د ربوبيت عموم ښيي |
| الرحمن | من «ر ح م» | ډېر مهربان په ټولو مخلوقاتو | د رحمت عمومي صفت |
| الرحيم | من «ر ح م» | دوامداره مهربان په مؤمنانو | د رحمت خاص صفت |
| مالك | من «م ل ك» | څښتن، واکمن | د ملک او سلطنت بشپړ واک |
| يوم | من «ي و م» | ټاکلی وخت، ورځ | د جزا ورځې ته اشاره لري |
| الدين | من «د ي ن» | جزا، حساب، اطاعت | د عدل او حساب الهي نظام |

## ◆ ۲ .صرفي تحليل

| کلمه | نوع | وزن | رېښه | صرفي ځانګړتيا |
|---|---|---|---|---|
| الحمد | مصدر | الفعل الثلاثي «حَمِدَ» | ح م د | د دوام او ثبات معنا لري |
| لله | جارّ ومجرور | — | — | د اختصاص معنا ورکوي |
| ربّ | اسم فاعل (تقديراً) | فَعْل | ر ب ب | د تدبير، روزنې دوام |

| کلمه | نوع | وزن | ریښه | صرفي ځانګړتیا |
|---|---|---|---|---|
| العالمين | جمع «عالم» | فاعِل + ين | ع ل م | د شعور لرونکو مخلوقاتو مجموعه |
| الرحمن | صيغه مبالغه | فَعْلان | ر ح م | عمومي رحمت ښيي |
| الرحيم | صيغه مبالغه | فَعيل | ر ح م | دوامداره، شخصي رحمت |
| مالك | اسم فاعل | فاعِل | م ل ك | د بشپړ واک خاوند |
| يوم | اسم زمان | فَعْل | ي و م | د ټاکلي وخت ظرف |
| الدين | مصدر | فِعْل | د ي ن | د جزا او محاسبې نظام |

## ◆ ۳ .نحوي تحلیل

| جمله | نحوي جوړښت | وظيفه | معنايي نظم |
|---|---|---|---|
| الحمد لله | مبتدا (الحمد) + جار ومجرور خبر (لله) | جمله خبريه/ انشائيه | د توحيد اقرار او د کمال اعتراف |
| ربّ العالمين | بدل له «الله» يا صفت | د الله صفتي بيان | د ربوبيت عموم |
| الرحمن الرحيم | صفتان متتابعان | د الله صفتونه | د رحمت مطلقه او خاصه څرګندونه |
| مالك يوم الدين | صفت ثالث يا جملهٔ خبريه مستقلّه | ملکيت د جزا په ورځ پوري خاص شوی | د عدل، مسؤوليت او حساب يادونه |

## 📘 د نحوي اعجاز اشاري

- تقديم «الحمد» د تخصيص او تأکيد لپاره دی.

- «لله» د اختصاص لام د دې لپاره راغلی چې حمد یوازې الله ته روا ده.
- ترتیب د صفاتو (رب ← رحمن ← رحیم ← مالک) یو الهي نظام دی: **تربیت ← رحمت ← حساب.**

## ◆ ۴. بیاني او بلاغي تحلیل

| فن | تطبیق | اعجازي اشاره |
|---|---|---|
| **تقدیم و تأخیر** | «الحمد لله» نه «لله الحمد» | د حمد د ثبوت او دوام تاکید |
| **تعریف باللام** | «الحمد» نه «حمدٌ» | د ټولو حمدونو عموم او احاطه |
| **التناسب بین الأسماء** | رب – رحمن – رحیم – مالک | له روزنې نه تر حسابه الهي تسلسل |
| **موسیقای قرآن کریمي** | العالمین – الرحیم – الدین | د نون او میم تکرار د موسیقي نرم آهنګ جوړوي |
| **ایجاز مع البیان** | درې آیتونه – جامع د عقیده، اخلاق، عدالت | د کلام اختصار، خو معنا لایتناهي ژوره |

## ◆ ۵. د ژبني بصیرت او د اعجاز درک

1. **یوه جمله، درې کائنات:**
   - **العقیدة:** الله واحد، رب، رحمن، رحیم، مالک.
   - **الاخلاق:** شکر، حمد، رحمت، عدل.
   - **الآخرة:** حساب، جزا، مسؤلیت.
2. **لفظي نظم د معنا له نظم سره متوازي دی:**
   - "الحمد لله" ← د توحید پیغام
   - "ربّ العالمین" ← د ربوبیت پېژندنه
   - "الرحمن الرحیم" ← د الهي اخلاقو معرفي

- "مالك يوم الدين" ← د عدل الهي نظام

3. **اعجاز:**

- په دريو آيتونو كې **د الهي سلطنت تول نظام** راغلی:
  - خالق (ربّ)،
  - رازق (رحمن)،
  - حاكم (مالك).

◆ **۶. دقيق فهم:**

دا آيتونه انسان له ځان نه رب ته، له مخلوق نه خالق ته، او له دنيا نه آخرت ته رهبري كوي.
د الهي صفاتو تسلسل د انسان د روح د ارتقا طبيعي زينه ده:
احساس د شكر ← شعور د ربوبيت ← محبت د رحمت ← مسؤليت د حساب.

- «الحمد لله» ← تمركز پر ستاينه، توحيد، اخلاق، شكر
- «رب العالمين» ← تمركز پر ربوبيت، پالنه، نظام
- «الرحمن الرحيم» ← تمركز پر رحمت، نرمي، اخلاق

- «الحمد» ← ستاينه
- «لله» ← اختصاص
- «ربّ» ← پالنه
- «العالمين» ← عموميت
- «الرحمن الرحيم» ← تضاد رحمت، عمومي او خاص
- «مالك يوم الدين» ← جزاء، عدل، واک

# 📖 د قرآن کريم د تدبر او عملي ژوند پروژه

## (د خدای د کلام په رڼا کې د امت فکري بیداري)

**غوښتنه:**

**قدرمنو مؤمنانو!**
قرآن کریم د بشریت د هدایت او د ژوند د سمون بشپړ نظام دی. دا کتاب د الله له لوري د انسان د فطرت، عقل او ټولنې د توازن لپاره نازل شوی دی.

قرآن کریم یو داسې کتاب دی چې هر انسان، که په عربي ژبه په روانه توګه پوه شي، ولو که کومې اکادمي زده کړې یې هم نه وی کړې، او په تدبر سره یې ولولي خپل الله، آخرت او ټولنیز عادل ژوند ته مستقیمه لاره پیدا کولی شي ځکه الله تعالی فرمایي:

**وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ [القمر: 17]**

او که یو انسان د دنیا ټول علوم او فلسفې لوستې وي، خو چې د قرآن کریم څېړنه په تدبر او بې طرفانه توګه شروع کړې نو د قرآن کریم ژور علم او مفاهیمو ته به د ایمان او یقین سلام وړاندې کړي ځکه الله تعالی فرمایي:

**إِنَّمَا يَخۡشَى ٱللَّهَ مِنۡ عِبَادِهِ ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر: 28]**

او الله تعالی فرمایي:

**مَّا تَرَىٰ فِي خَلۡقِ ٱلرَّحۡمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٖۖ فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ هَلۡ تَرَىٰ مِن فُطُورٖ 3 ثُمَّ ٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ كَرَّتَيۡنِ يَنقَلِبۡ إِلَيۡكَ ٱلۡبَصَرُ خَاسِئٗا وَهُوَ حَسِيرٞ [الملك: 3-4]**

او ځکه چې قرآن کریم ژبني بې ساریتوب، بلاغت او معجزانه ادبي سبک، داخلي اتساق او منطقي ثبات، اخلاقي او ټولنیز ارزښتونه او لارښوونې، تاریخي او کلتوري اغېز په هر سورت او آیت کې لري

او دا نتیجه لاس ته راوړل، صحیح فهم، عملي تطبیق، له هوی سره د تضادونو او شکونو مخنیوی ته ضرورت لري، او د دې هدف لاس ته را وړلو لپاره د هرعصر علماؤ کرامو د تفسیر کوشش کړی او کوي یې، او دا سلسله به تر قیامته پورې روانه وي خو هیڅ څوک به د دې بحر عمق ته ونه رسیږي ځکه الله تعالی فرمایي:

**قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي** [الكهف: 109]

ما چې د قرآن کریم د آیتونو څېړنه شروع کړي دا یو فردي انساني له عجز نه ډکه هڅه ده، نو ځکه له خپلو ټولو مسلمانانو ورونو څخه د همکاري طمعه لرم، او الله نه غواړم چې په خپله هڅه کې کامیاب او له مأیوسې څخه وژغورل شم، نو:

1 – د شریعت له علماءکرامو څخه هیله لرم چې په خپل علم سره د انلاین وسایلو له لارې راسره لارښود او همکار شي

2 - د پښتو ژبې پوهانو ښخه هيله لرم چې د متن په اصلاح کې په انلاين بڼه راسره همکار شي

3 - د رسنيو چلونکو نه هيله لرم چې په نشر کې راسره همکار شي

4 - له مالدارانو ښخه هيله لرم چې په انفاق في سبيل الله سره د وسايلو، مکان، د علماؤ په تنخواه، او تجمع کې راسره همکار شي

5 – له عامو مسلمانانو ورونو ښخه هيله لرم چې په علم، عمل، او دعاکې راسره ملګري شي

تر ښو وکولی شم چې دا پروژه لکه ښنګه چې ور سره لايقه ده پر مخ بوځم.

**🌿 پايله:**

دا پروژه يوازې يو علمي کار نه دی، بلکې د امت د فکري بيدارۍ او عملي اصلاح پيل دی. که هر يو مؤمن د خپل وس مطابق راسره برخه واخلي، نو دا به د الله په نصرت يو مبارک نهضت شي.

**وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ**
[التوبة: 105]

**اللهم اجعل القرآن ربيع قلوبنا، ونور صدورنا، وجلاء أحزاننا، وذهاب همومنا.**
**اللهم وفّقنا لما تحب وترضى، واجعل عملنا خالصًا لوجهك الكريم.**

---

**✳️ د تماس او ګډون لپاره:**

**ايميل:** dequrantadburpashto@protonmail.com

**تويټر:** تدبر پښتو @PsTdbr32975

**فيسبوک:** تدبر پښتو /https://www.facebook.com/share/1BVNT3H6Qy

**ټليګرام:** تدبر پښتو t.me/pashtotadbur

**په الله توکل کوم، او د مؤمنانو له دعا، علم او مرستې تمه لرم.**
والله ولي التوفيق 🌸

ليکونکی: طالب العلم – م.ح.ع